

MIHAI PAPUC
Editura „Știința”
(Chișinău)

NECUNOScutUL ALEXE MATEEVICI

Abstract

The author refers to Alexei Mateevici's interest in publicistics between 1905 and 1907. Most of the poet's publicistic texts from these years are already known. But a closer approach to the few Bessarabian publications from this period can offer us satisfaction of unique discoveries for instance the text that is named „The Resurrection Day”, signed with the name Delabotna and published in the newspaper *The Moldovan*, in the 15th issue from April 22, 1907. It is a text-sermon, addressed to newspaper readers on the eve of a major Christian holiday – the Easter day of 1907 by the young student of theology Mateevici.

Keywords: creative personality, deziderate, pen-name, artistic festival, text-sermon, path of enlightenment and progress, stylistics of the text, cultural life.

Anii 1906-1907 s-au dovedit a fi hotărâtori în destinul lui Alexe Mateevici. Câțiva factori ai timpului zbuciumat pe care-l trăiește cu înfrigurare îi conturează personalitatea creatoare și îi determină manifestarea convingerilor sale politice. Prin aer pluteau adierile de libertate ce le emana revoluția democratică din Rusia, care se declanșase la începutul anului 1905. La 20 iulie 1906 trece în lumea celor dreți tatăl său, preotul Mihail, parohul bisericii din Zaim. Profund marcat de această pierdere irecuperabilă, dar și de schimbările din jur, tânărul seminarist de 18 ani crede de datoria sa să se înroleze în rândul celor porniți pe drumul luminării și al progresului societății basarabene, care deja începuse să se deștepte, alimentată fiind de „razele strălucitoare și înviorătoare” ale „soarelui renașterii” naționale, după cum mărturisește el însuși într-o scrisoare adresată lui Ioan Pelivan, redactor al ziarului „Basarabia”, prima publicație în limba română din spațiul basarabean.

Se consacră cu multă dăruire acestui deziderat pe care și l-a ales și începe să scrie articole, publicându-le în puțina presă a vremii, ziarele „Basarabia” (prim-redactor Ioan Pelivan) și „Viața Basarabiei” (a doua publicație în limba română apărută în spațiul basarabean, redactor Alexie Nour). Astfel, rând de rând apar în aceste ziare articolele *Chestia preoțească*, *Lupta moldovenilor pentru drepturi*, *Datoria noastră*, *Ce ne trebuie nouă?*, *Preoțimea și poporul nostru*, *Spre lumină*, *Munca noastră*, *Trecutul și viitorul*, *Alegerile*, *Tovărășiile de cultură pe la sate*, *Unirea culturală* etc., semnate fiind cu diverse pseudonime: A. Mateescu, Cântărețul basarabean, (A.) Mihailescu. A. Lampron, Fl. Măgureanu.

Avem convingerea că, la titlurile pomenite, în urma unei cercetări foarte atente a publicațiilor din acești ani, s-ar mai putea adăuga și altele. Astfel, am rămas plăcut surprinși, când răsfoind ziarul „Moldovanul” (al treilea ziar în limba română din acești ani, și acesta cu o apariție efemeră între 14 ianuarie 1907 și 15 octombrie 1908), am găsit în numărul 15 din 22 aprilie 1907 un text intitulat „Ziua învierii”, semnat cu numele Delabotna. Este un text-predică, adresat cititorilor ziarului în preajma unei mari sărbători creștine – ziua de Paști a anului 1907. Dincolo de farmecul și vibrațiile acestui text, ceea ce ne interesează, în primul rând, e cine e cel care semnează cu pseudonimul Delabotna? Pornind de la stilistica textului, comparată cu cea din textele pomenite mai sus, precum și de la faptul că acest pseudonim include în sine denumirea râului Botna, cu certitudine putem afirma că e vorba de tânărul Mateevici. Apele Botnei curg prin preajma Căinarilor și a Zaimului copilăriei poetului nostru. Întrucât acest număr de ziar a apărut chiar în duminica Paștelui din 1907, două dintre cele patru pagini ale sale sunt consacrate acestei sărbători creștine. Astfel că predica lui Mateevici apare alături de poezia lui George Coșbuc *La Paști*, o didahie a mitropolitului Antim Ivireanul intitulată *Cuvânt la sfânta și luminata zi a Paștelui*, un text folcloric *Dorul* (Cântec de pe la 1883), o poezie a lui Gheorghe Sion și o nuveletă cu tematică religioasă, *Viață pierdută*, semnată de Gheorghe V. Madan.

De ce tânărul Mateevici publică textul la ziarul *Moldovanul*, al cărui prim-redactor era Gheorghe V. Madan, și nu la *Basarabia*, în care, invitat să colaboreze, își plasează majoritatea creațiilor din acești ani? Probabil pentru că îl cunoscuse pe Gheorghe V. Madan, proaspăt revenit de la București, unde activase în calitate de actor la Naționalul bucureștean și colaborase la unele ziare și reviste (*Floare-albastră*, *Universul* etc.). Într-un articol *Trecutul și viitorul*, publicat puțin mai târziu (ziarul *Basarabia* din 5 ianuarie 1907), A. Mateevici relatează cu multă însuflețire despre o serbare artistică (un matineu, organizat de Ioan Pelivan cu ajutorul lui Nicolae I. Andronovici, I. D. Petrilă ș.a. la care, probabil, participase și el), ce avusese loc la Chișinău la 3 decembrie 1906, în Sala Gutor (sala Școlii de Muzică, fondată în 1893 de violoncelistul și profesorul Vasili Gutor): „Nu ni s-a dat nouă școli moldovenești, măcar că asta este cea mai mare și neapărată trebuință pentru desfășurarea puterilor noastre. Dar noi tot nu ne-am prăpădit nădejdea și mișcarea noastră tot înainta. Și moldovenii tot nu încetau a dovedi că n-au murit. Toate acestea s-au văzut foarte bine la cea dintâi serbare moldovenească de la 3 dechemvrie. Sărbarea a fost a doua mare clipă în desfășurarea mișcării moldovenești. La 24 mai an. 1906 moldoveanului basarabean i s-a dat voie să vorbească în limba lui. La 3 dechemvrie 1906 moldoveanul basarabean a arătat toate vredniciile sale sufletești, toate puterile sale de viață”. La această serbare, alături de domnișoarele artiste Liubov D. Costin, Ecaterina Sachelaridi, Nadejda Cotoman, poetul Sergiu Victor Cujbă ș.a., își dau concursul Gheorghe V. Madan și fratele său, preotul Vladimir Madan. Mateevici o fi fost impresionat de modul cum „artistul Teatrului Național Românesc” Gheorghe V. Madan a declamat poezia lui G. Coșbuc *Rugăciunea din urmă*, a rostit un monolog expres compus de dânsul și a jucat o scenă despre întoarcerea unui soldat invalid basarabean, cu traista la spate, de la războiul ruso-japonez din Manciuria.

Despre desfășurarea acestei serbări aflăm și din mărturiile lui Ioan Pelivan, „Cujbă a ținut o conferință despre «doina» noastră națională. Gh. Madan, jucând întoarcerea soldatului invalid basarabean, a stârnit ovații nemaiauzite în Chișinău (mantaua mea soldățească i-a prins f. bine). Vl. Madan a organizat un cor minunat. S-a cântat câteva duo și trio. S-a cântat *Deșteaptă-te române* în prezența unui comisar de poliție, care n-a înțeles nimic din conținutul acestui marș-himn. Succesul acestui matineu a fost strălucit. Sala era arhiplină. Bătrânii Petrilă, A. Iv. Botezatu, Serbinof și alți boieri, câțiva preoți și funcționari moldoveni, câteva cucoane bătrâne moldovence – plângeau ca copiii, auzind cântându-se sârbele și doinele noastre naționale și dansându-se dansurile noastre naționale”.

Serbarea este consemnată și de Nicolae Iorga în articolul *Dureri și speranțe din Basarabia (Neamul românesc, an. I, nr. 64, 1906)*: „La 3 decembrie 1906 a fost în Chișinău o frumoasă serbare românească. Cânta corul «moldovenesc», din care fac parte și țărani. Tânărul Cujbă, din București, a ținut o cuvântare despre muzica poporului. Pe lângă vechi cântece din Moldova lui Alecsandri, s-au cântat și cele două romanețe ale lui Eminescu: *Ce te legeni, codrule* și *Somnoroase păsărele*. O domnișoară Costinescu a cântat din gură, între altele *Amintirea Basarabiei*, dl. Gh. Madan, venit de puțin timp tot de la noi din București, unde a urmat Conservatorul și a fost ciomăgit la 13 mart, a declamat din Coșbuc. Nu a lipsit *Mult e dulce și frumoasă* a bătrânului Sion, nici *Hai Ileană la poiană* a lui Gavriil Musicescu, nici *Fiii României*, pe care o cântau la noi copiii în anul proclamării Regatului Român, nici gloriosul imn *Deșteaptă-te, române*, pe care-l îngăduie pomoșnicii țarului, dar nu ciocoi și boierii României libere. S-au vărsat lacrimi de bucurie, s-au purtat pe umeri ca niște învingători cântăreții. Pare că-ți vine, aflând acestea, o veste din altă lume... Odată ce-nvie, sufletul nu se poate opri: el se hrănește din înseși nădejile sale. Praf se fac înaintea lui toate alcătuirile, cât de uriașe, ale lumii. Uitați-vă numai la ce se petrece în Basarabia”.

Am recurs la înșiruirea acestor detalii având convingerea că este necesar să cunoască și să simtă mai multă lume pulsul, ritmul, respirația, tumultul unei vieți culturale care dădea societății basarabene de la început de secol XX mari nădejdi.

În sfârșit, reproducem în continuare textul lui A. Mateevici, punând în circulație încă o filă necunoscută din moștenirea cântărețului limbii noastre.

DELABOTNA

(*Moldovanul*, an.I, nr. 15, 22 aprilie 1907, duminică)

ZIUA ÎNVIERII

Frați creștini,

În acest timp, când omățul s-a topit, când frigul și vânturile cele reci au încetat; astăzi, fraților, când frageda iarbă acopere pământul și mugurii pomilor ne surâd în tăcere, când drăgălașele flori de primăvară ne desfătează mirosul cu plăcutele lor miresme și vederea cu feluritele și drăgălașele lor chipuri; când cântecul păsărilor se înalță spre ceruri ca o slavă de mulțumire către cel ce a zidit totul; când cu un cuvânt toată făptura pare că întinereste, pare că se deșteaptă dintr-un somn adânc și obositor, pare că înviază, Sfânta noastră Biserică, în cea mai desăvârșită unire cu făptura, face să se nască în sufletul nostru o bucurie cu mult

mai înaltă, bucurie ce umple inima oricărui creștin astăzi, când se serbează biruința morții și sfărâmarea iadului, când se prăznuiește de toată pravoslavia (ortodoxia – *n.n.*) învierea Domnului Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. După o așteptare atât de îndelungată, după ce cu multă întristare și durere sufletească am ascultat săptămâna trecută povestirea dureroaselor și înfricoșatelor patimi ce a suferit Mântuitorul neamului omenesc din partea poporului jidovesc, care cu câteva zile mai înainte îl primise cu osanale și triumf, ca pe un împărat, ajunserăm în sfârșit și această mult dorită și sfântă zi, a cărei zori ne strălucesc tot așa de frumos cum i-au strălucit altădată Mariei Magdalena și Mariei lui Iosif, care venise în revărsatul zorilor la mormânt ca să ungă cu miresme trupul Domnului.

În locul întristării de zilele trecute, vedem azi pe fețele tuturor bucuria scrisă.

Astăzi, bătrâni și tineri, bogați și săraci, bărbați și femei, toți simt o veselie nespusă, care le încălzește inima și duce gândul sus, sus în ceruri unde împărățește Acel care prin învierea sa a adus lumii o atât de mare veselie și binefacere.

Să ne unim dar și noi glasul cu al Bisericii și să zicem: „Aceasta este ziua pe care au făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa”. Să strigăm cu Apostolul: „Bucurați-vă, fraților, întru Domnul și iarăși zic, bucurați-vă” și să cântăm cu Biserica: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând, și celor din mormânturi viață dăruindu-le”.

Și, în adevăr, se cade să ne bucurăm, căci astăzi Hristos s-a sculat din morți, după ce a suferit moarte pe cruce și a stat în mormânt trei zile ca să ne facă pe noi nemuritori, iar crucea, altădată semn de rușine, s-a făcut pentru noi semn de biruință. Mormântul în care zăcea Domnul și care până astăzi era socotit de noi ca loc de întristare și umilință, prin înviere s-a făcut loc de odihnă și de dulce nădejde pentru toți creștinii. Învierea Domnului varsă mângâiere nespusă în inimile noastre, căci prin scularea sa din mormânt, el ne-a arătat că și trupurile noastre vor învia, se vor scula din stricăciune spre a lua parte la viața vecinică, la fericirile cele fără de sfârșit din împărăția cea de sus.

Prin Învierea sa, Hristos ne-a adus și pace. Cu cuvintele „Pace vouă” ne întâmpină El, voind să ne învețe pe toți câți suntem creștini că trebuie să îmbrățișăm pacea și să îndepărtăm de la noi ura, zavistea, răzburarea și orice simț de dușmănie. Pentru aceasta trebuie să înțelegem că suntem datori a ierta unii altora păcatele, precum și Dumnezeu ne iartă nouă, și să înrădăcinăm cât mai adânc pacea în inimile noastre. Aceasta o cere de la noi numele de creștin pe care-l purtăm, aceasta o cere Hristos când zice: „... De veți ierta oamenilor greșalele lor, și Tatăl vostru cel Cereș va ierta vouă, iar de nu veți ierta, nici Tatăl vostru nu va ierta pe ale voastre”.

Pacea, acest odor neprețuit, această fiică a dragostei evanghelice, nu este niciodată în inimile celor păcătoși; sufletul curat și nepătat este locuința sa. Cu pace trebuie să întâmpinăm nu numai pe prietenii noștri, ci și pe cei care ne urăsc, pe cei ce sunt împietriți la inimă, căci numai astfel ne vom putea face vrednici de făgăduința lui Dumnezeu, care deosebește pe cei iubitori de pace și-i socotește ca fii ai săi zicând: „Feriți făcătorii de pace, că acea fiii lui Dumnezeu se vor chema”.

Învierea Domnului ne-a adus și bucurie și încă o altfel de bucurie, ce nu se poate asemăna cu nici una din bucuriile de rând. Mulți se bucură pe pământ de fericirea lor trecătoare; unuia

îi place cinstea, altuia mărirea; unul e cuprins de dorința de a se îmbogăți și simte o bucurie nespūsă când ajunge această țintă, iar altul simte mare bucurie pentru că se vede înconjurat de o mărire deșartă. Nici una însă din aceste bucurii și din multe altele de deosebite feluri nu poate fi așa de înaltă, atât de măreată ca aceasta pe care ne-a aduce ziua de astăzi. Toate sunt nestatornice și trecătoare și lesne se schimbă în durere și întristare. Singură bucuria dumnezeiască ne pune ca țintă către care să tindem, ca țintă pe care s-o urmărim, desfătările și fericirile cele adevărate și vecinice, gătite pentru cei drepiți și buni la inimă, pentru cei ce nădăjduiesc a se bucura în Domnul și care strigă cu psalmistul: „Fericirea mea este a mă apropia de Domnul”.

Poate fi bucurie mai mare decât aceasta pe care o avem în ziua în care Hristos s-a sculat din morți? Când lumea l-a așteptat mii de ani în suspinuri sub greutatea pământului și vede astăzi împlinindu-se așteptarea – se poate să nu se bucure?

Da, fericirea și bucuria noastră în aceste clipe este fără margini, căci vedem cu ochii sufletești pe cel întâi înviat din morți, stând de-a dreapta Tatălui pe scaunul mării; îl vedem slăvit, cinstit și laudat nu numai de oameni, ci și de puterile cerești: de heruvimi și serafimi, de îngeri și de toată ierarhia cerească.

Să ne desfătăm dar cu toții la Paștele Domnului, să înjunghiem vițelul cel gras, să mâncăm și să ne veselim, dar să ne îndulcim mai ales de ospățul credinței, văzând adevărarea luminii cerești adusă de Domnul în lume prin învierea sa cea mult slăvită; mângâierea, pacea și bucuria ce simțim astăzi să ne însufletească și să ne îmbărbăteze întotdeauna, îndreptând pașii noștri pe calea ce duce spre cer; iar învierea Domnului care strălucește mai mult decât razele soarelui, să ne ducă la câștigarea vieții de veci.

Să ne ferim de căile cele rele pe care ne-ar putea împinge amăgitorul, să păstrăm cu toții și cu toată dragostea credința în Domnul, căci el este îndurător și primește și pe cel din urmă ca și pe cel dintâi; pe cel din urmă îl miluiește și pe cel dintâi îl mângâie; aceluia îi plătește și acestuia îi dăruiește. Ca toți, întru bucuria Domnului, bogați și săraci împreună, să dănțuiască și nimeni să nu se plângă de păcate, căci iertarea ne-a răsărit din mormânt.

Aceste gânduri răsărite din mormântul Domnului să ne deștepte și să ne înfrângă când poftele cele rele și deșertăciunile lumești vor voi să prindă rădăcină în inimile noastre. Și când greutatea vieții, când ispitele amăgitoare ne vor apăsa, când lupta pentru adevăr și binefacere ne va părea grea, să ne aducem aminte de minunea minunilor, ce ne pune astăzi în uimire, și să curățim cu îndelungă răbdare și muncă creștinească spinii cei înțepători din calea vieții noastre.

Să biruim cele ale lumii acesteia ca fericirii pustnici pe care Dumnezeu i-a primit în ceata sfinților săi, ca mucenicii încununați de Părintele cel de sus cu cunune cerești. Să ne păzim totdeauna curați, nelăsând să se atingă de noi nici o patimă, pentru ca să putem pluti fără primejdie pe valurile acestei lumi și să ajungem în liniște la limanul vecnicei fericiri.

Cu toții înălțându-ne gândul și inima către cer, să zicem: „Doamne Iisuse Hristoase, cel ce ne-ai învrednicit a trece cu bine sfântul și marele post, a ajunge pre cinstitele patimi și a ne închina preamăritei tale învieri, ajută-ne a petrece cu bine toată viața, păzind întotdeauna poruncile tale... Amin!”.